

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ

Кафедра гуманітарних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
навчальної дисципліни
«Основи етичної та психологічної підготовки поліцейських»
первинної професійної підготовки поліцейських з професії 5162
«Поліцейський (за спеціалізаціями)»

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

за темою 6 – «Проведення опитування, його етапи»

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від
27.06.2024 № 22)

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук
Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Рецензенти:

1. Доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент
Олена МАРКОВА
2. Доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, кандидат психологічних наук, доцент
Дмитро УСИК

План лекції

1. Психологічна характеристика процесу опитування у комунікативній діяльності.
2. Умови проведення різних видів опитування.
3. Урахування індивідуальних характеристик суб'єкта.
4. Типи комунікативної поведінки.

Рекомендована література:

Основна

1. Борисова О. О. Поліцейська деонтологія : навчальний посібник. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023. 164 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b38cfa8-f87e-4756-8ee7-a5e071acf466/content>
2. Василевська Т. Е. Етика державного управління : підручник. Київ : НАДУ, 2015. 204 с. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Etika-derzhavnogo-sluzhbovtsya.pdf>
3. Етика юриста : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 163 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80861/3/Telizhenko_etyka.pdf
4. Професійна етика. *Доброчесність та етика* / ООН. Відень, 2021. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_14_final_UKR.pdf
5. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2357/1/%D0%9F%D0%95%D0%AE%20.pdf>

Додаткова

1. Білоус Т. Л. Професійний саморозвиток і самовиховання майбутніх фахівців як складові сучасного освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 61. Т. 1. С. 93–97. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/vip61>
2. Білоус Т. Л., Манько В. О. Соціально-психологічні передумови корупції працівників правоохоронних органів. *Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, наук. Парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 127–129. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/401/arkhiv-konferentsiy-seminariv-ta-kruglykh-stoliv>
3. Білоус Т. Л., Лахтарина Т. М. Дослідження професійної деформації працівників правоохоронної органів. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти (21 квітня 2023р., м. Суми) / Сумська філія ХНУВС. Суми : СФ

ХНУВС, 2023. С. 209–212. URL: <https://sumy.univd.edu.ua/uk/dir/66/materialy-naukovo-praktychnykh-konferentsiy>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996р. документ 995_788. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text
2. Декларація принципів толерантності: затв. резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
3. Європейський кодекс поліцейської етики: ухвал. рекомендацією Res (2001) 10 Комітету Міністрів Ради Європи від 19.09.2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
4. Загальна декларація прав людини: затв. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: затв. резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: ратиф. Законом України від 18.10.2006 р. № 251-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16>.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: затв. резолюцією 51/59 Генеральної Асамблеї ООН від 12.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788

Текст лекції

1. Психологічна характеристика процесу опитування у комунікативній діяльності

Опитування – бесіда між офіцером поліції та суб'єктом опитування (СО), спрямована на виявлення інформації.

Опитування зазвичай не має характеру звинувачення.

Протягом опитування поліцейський повинен провести бесіду з усіма можливими свідками та підозрюваними.

Протягом опитування поліцейський повинен підтримувати тісний контакт з суб'єктом. Підтримує процес розслідування, зберігаючи час, гроші та ресурси. Збільшує громадську впевненість у поліцейській роботі, особливо при спілкуванні із свідками та жертвами злочинів, які прямо стикаються з поліцією.

Різниця між опитуванням та допитом

Опитування	Допит
Мінімальна конфронтація, людина не змушена з Вами розмовляти, має можливість відмовитись	Конфронтація по необхідності. Людина умовно змушена розмовляти з ДОП, за відмову відповідати на питання можуть бути складені відповідні протоколи та ін.
Громадянину не повідомили про підозру. Опитування не має характер звинувачення	Підозрюваний. Допит часто має характер звинувачення людини у правопорушенні
Психологічний тиск є небажаним або забороненим (в залежності від ступені).	Можливі засоби психологічного тиску, окреслені законами, та правами людини
Більше відкритих питань, вільна бесіда, мінімальна конфронтація	Директивна бесіда, директивний характер питань, закриті питання, пошук суперечностей, помилок у свідченнях.
Можливо перейти до допиту	Майже неможливо перейти до опитування

Складові процесу опитування

- Тип (особисте, опосередковане).
- Форма опитування (вільне, профілактичне, пов'язане зі злочином).
- Місце опитування (суб'єктивно безпечне, умовно безпечне, небезпечне).
- Час опитування (робочий, позаробочий, неробочий).
- Характеристики суб'єкта опитування (вік, стать, релігія та ін.)
- Статус суб'єкта (підозрюваний, свідок, жертва, інформатор, не визначено).

- Кількість опитуваних (один, декілька)

Види опитувань

Опосередковане. Опитування, за якого зв'язок між офіцером поліції та суб'єктом відбувається за допомогою технічних засобів:

- Телефон;
- Інтернет-конференція (напр. Skype);
- Електронна пошта / чат.

Використовується, коли свідок проживає в іншому регіоні, коли необхідно отримати швидку інформацію, або інформацію, яка не має критичного значення для слідства.

- Суб'єкт може почувати себе впевненіше, безпечніше, отримує більше часу на роздуми.
- Офіцер поліції має менше засобів для діагностики стану суб'єкта, для тиску або покращення стосунків.
- Якщо є підозра, що суб'єкт має намір приховувати інформацію або інформація, яку він має повідомити має важливе значення, варто надати переваги особистому, а не опосередкованому опитуванню.

Особисте. Бесіда між офіцером поліції та суб'єктом, за якої офіцер ставить питання, а суб'єкт відповідає на них. При особистому опитуванні вони знаходяться у безпосередньому контакті.

Форми опитування:

- Вільний діалог – бесіда між офіцером поліції та громадянином на тему, що не пов'язана із скоєнням конкретного злочину. В такій формі офіцер може знайомитись із своєю дільницею, налагоджувати стосунки із мешканцями, дізнаватись про особливості дільниці, мешканців дому та ін. (“бабусі біля під'їзду”).
- Профілактичної бесіда – бесіда між офіцером та громадянином, що знаходиться у групі ризику, може бути схильним до правопорушення. Метою такої бесіди є профілактика.
- Опитування – бесіда спрямована на виявлення інформації пов'язаної з конкретною справою.

2. Умови для проведення опитування

Умови для проведення опитування.

Місце опитування

Кабінет дільничного, кабінет слідчого, присутність ймовірного злочинця	Парк, вулиця	Оселя громадянина, місце роботи, навчання, двір, Skype
Суб'єктивно небезпечне	Умовно безпечне	Безпечне
Суб'єкт відчуває небезпеку, тиск з боку слідчого, відтак може демонструвати страх, агресію, відмову від співпраці.	Суб'єкт відчуває певну небезпеку, оскільки його можуть помітити за спілкуванням із поліцією	Опитування відбувається в комфортних для суб'єкта умовах. “Дома навіть стіни допомагають”

Безпечне може перетворитись на небезпечне.

Приклади:

- Я не хочу проходити опитування вдома у випадках сімейного насильства, бо боюсь батьків.

- Я не хочу проходити опитування вдома, оскільки злочин пов'язаний з сексуальним насильством. Якщо батьки про це дізнаються, вони перестануть вважати мене чесною дівчиною.

- Я не хочу проходити опитування на роботі/в своєму дворі, бо мої колеги негативно ставляться до поліції, відтак, я можу зіпсувати свої стосунки.

- Я не хочу проходити опитування в громадському місці, бо мене можуть вважати злочинцем.

Небезпечне може перетворитись на безпечне.

Приклади:

- Я хочу зберегти в таємниці нашу розмову.

- В нас немає формальних відносин, я ні в чому не винен, тому давайте розмовляти в громадському місці.

- Я не хочу пускати поліцію до свого будинку, давайте краще я зайду до вас.

Час опитування

Неробочий (22.30-06.00)	Людина неготова для спілкування, буде робити це вимушено, у випадку серйозної ситуації. Слід проводити такі опитування лише за серйозних злочинів, або тих, що потребують негайного реагування
Позаробочий (06.00-08.00) (18.00-22.30)	Людина бадьора, але фактично малоготова для спілкування зі сторонніми особами. Може мати місце підвищена тривога, страх, збудженість, агресія. Можливі дії по заспокоєнню людини, налагодженню контакту
Робочий (8.00-18.00) - зимовий (8.00-20.00) - літній	Психологічно комфортний час для спілкування, людина знаходиться в оптимальному робочому стані, загалом схильна до контакту

3. Урахування індивідуальних характеристик суб'єкта

Під час планування та проведення опитування необхідно враховувати деякі характеристики, наприклад:

- Вік – знання віку громадянина допоможе обрати найкращий час для проведення опитування та необхідність присутності дорослого/психолога.

- Культурні особливості – можуть впливати на форму звертання, необхідність перекладача, особливості гендерного ставлення.

- Релігійність та належність до певної релігії – дає можливість апелювати до релігійної моралі, враховувати необхідність виконувати релігійні ритуали та ін.

- Домашні умови – можуть допомогти ідентифікувати людей, корисних для розслідування (сусідів, членів родини та ін).

- Фізичне та психічне здоров'я – розуміння здатності людини сприймати та відтворювати інформацію, при необхідності отримати консультацію щодо специфіки сприйняття інформації людиною.

- Попередні контакти з поліцією – допоможуть визначити реакцію суб'єкта, оцінити безпеку поліцейського, а також розробити правильну тактику опитування.

- Стать – в деяких видах злочинів (напр. сексуальні злочини, або домашнє насильство, важливо підібрати стать того, хто проводить інтерв'ю. Питання сексуальної орієнтації також є важливими для суб'єкта, отже потребують певної уваги та делікатності з боку поліцейського).

4. Типи комунікативної поведінки

- Інформатор – знає корисну інформацію, яку може повідомити офіцеру поліції. (старший по будинку, шкільний психолог, мешканець будинку)

- Свідок – громадянин, що був особисто присутній при події.

- Жертва – громадянин, що постраждав в результаті правопорушення.

- Підозрюваний – громадянин, який підозрюється у скоєнні злочину.

- Не визначено – громадянин, статус якого не визначений, або той, що не має відношення до діяльності офіцера поліції (напр. людина спитала про шлях до торговельного центра).

Психологічно коректне ставлення до громадянина

- Повідомити сутність питання (Я хотів би обговорити наступну тему...)

- Повідомити приблизний час, який може знадобитись для спілкування на цю тему.

- Спитати про місце, яке було б зручне громадянину для проведення опитування.

- Спитати про час, коли можна призначити зустріч із дільничним офіцером.

- Узгодити час і місце, зручне для громадянина із часом та місцем зручним та доцільним для офіцера.

Тип поведінки – відносини між особами під час спілкування:

- Тиск

- Підкорення

- Паритет.

Тиск.

Що: “я начальник, ти – дурень”, “я тут влада”.

Як виглядає: зверхнє ставлення, читання моралі, всезнайство, людина у всьому правильна, вичитує іншу, яка нічого не знає.

Типи поведінки: тиск, агресія, впевненість, перебивання, агресивні вигуки, небажання погоджуватись з іншими, зухвала поведінка, образливий тон, загрози.

Невербаліка: нависання, активна “атакуюча” поза, погляд з-під лоба.
Комунікація: наказ без права відмови.

Пристосування.

Що: Я людина маленька, поведінка маленької дитини перед дорослим.

Як виглядає: я неправий, я поганий, я слабкий.

Типи поведінки: страх, пригніченість, розгубленість, підлабузництво, намагання задобрити старшого, страх перебити іншого.

Невербаліка: захисна поза та жестикуляція, згорбленість, короткі “слабкі рухи”.

Комунікація: ввічливе прохання, із правом відмови.

Паритет.

Що: Ми з тобою однієї крові, я такий самий як ти.

Як виглядає: впевненість у собі, повага до іншого та його прав.

Типи поведінки: впевненість, спокій, контрольовані рухи та слова.

Невербаліка: впевнена поза (може бути як атакуюча так і захисна), помірна широка жестикуляція, відкриті жести

Комунікація: можливість спокійно вибирати форми комунікації в залежності від ситуації.